

Apie keliones

Kodėl keliaujame? Kodėl mėgstame keliauti? Iš pažiūros atrodo keistokas klausimas, juk, šiaip ar taip, visiems aišku, kodėl. Tačiau yra daug dalykų, kurie atrodo akivaizdūs, o įsigilinus liaujasi buvę tokie. Ar keliaujame todėl, kad mus verčia instinktas, ir koks tai turėtų būti instinktas? Ar jaučiame malonumą iš to, kad patiriame ką nors tiesiog nauja, kad mus traukia pats naujumas? Jei taip, ar tai nėra keistas pasitenkinimas?

Evoliucijos procese mums neabejotinai įsiskiepijo daugelio kartų patyrimas, supratome, kad pasaulis mums nėra draugiškas, veikiau priešiškas, – vadinasi, turėtume vengti visko, kas nauja ir nežinoma, o vertinti tai, kas patikrinta patirties ir saugu: tūnoti pažįstamuose užkaboriuose ir vaikščioti išmindžiotais takais. Bet juk šitaip nėra. Kodėl vaikystėje aistringai ryjame kelionių knygas? Kodėl žmonės, vos spėję išnaikinti baltąsias žemėlapių dėmes, metėsi į neseniai dar neįsivaizduojamas keliones į kosmosą ir svajoja apie dar tolimesnes erdves?

Reikia pažymėti, kad kalbėdami apie keliones turime galvoje ne šiaip persikėlimą erdvėje, o tokį, kurio tikslas yra pati kelionė, taigi mums nerūpi reikalai – juos, jei tik įmanoma, verčiau atliktume išvengdami kelionės ir su ja susijusių nepatogumų.

Verslininkai, kurie susitinka oro uostuose specialiai tam įrengtose konferencijų salėse, o po to iškart skuba grįžti į savo buveines, visai ne keliauja, o tvarko verslo reikalus ir, jeigu tik gali, tvarko juos kitaip, beje, tai tampa vis paprasčiau. Net nežinau, ar galima kelionėmis vadinti tą masinio turizmo rūšį, kai, pavyzdžiui, vėsesnių kraštų, tokių kaip Anglija, gyventojai įsigeidžia plotelio šilto Ispanijos pajūrio, o ten jų jau laukia angliški barai, angliškas maistas (Dieve, pasigailėk), bet pati Ispanija – jiems nė motais. Čia mes, šiaip ar taip, kalbame apie keliones, kuriose mums, keliautojams, svarbu patirti ką nors nauja ir nepažįstama būtent todėl, kad tai nauja ir nepažįstama.

Tiksliai kalbant, kelionės neskirtos ko nors išmukti: beveik viską, ką sužinome keliaudami, galime sužinoti ir kitaip, dažnai net geriau; juk antai lotyniškas posakis sako: „Kas išminties ieškot už jūrų marių brenda, tas dangų kitą, o ne protą randa.“ Ne, ne dėl žinių keliaujame. Ir ne dėl to, kad akimirka atitrūktume nuo kasdienių rūpesčių ar pamirštume vargus, juk, anot kito lotyniško priežodžio, „rūpesčio šešėlis už raitelio sėdas“. Ne, ne žinių troškimas gena mus ir ne noras pabėgti, bet smalsumas, o smalsumas, regis, yra ypatinga, į kitas nepanaši aistra. Mokytieji byloja, kad žmogaus smalsumas, arba poreikis nesuinteresuotai tyrinėti aplinką, išlieka visą gyvenimą ir kad tai – ištis savitas žmogaus gebėjimas.

Smalsūs esame ne todėl, kad nežinomi dalykai žadėtų mums kokių nors malonumų ar kad juose slypėtų grėsmė, kuriai turime užkirsti kelią, – mes tiesiog esame smalsūs. Iš smalsumo žmonės ryžtasi visokiems žygiams ir darbams, net jei žino, kokie pavojai jų tyko: keliauja po mažai ištirtas ir nesaugias vietas, žūsta bekopdami į kalnus arba landžiodami olų labirintuose. Be to, nepamirškime, kad būtent už smalsumą buvome išvyti iš rojus ir kad kadais teologai dažnai smerkdavo smalsumą kaip nuodėmingą iš prigimties. Bet kas gi daugiau, jei ne ši nuodėminga aistra keičia žmonių gyvenimą ir skatina pažangą?

Šiandien kartais rašoma, kad esą nėra prasmės kalbėti apie „Amerikos atradimą“, nes kai keliautojai europiečiai išlipo Amerikos pakrantėje, raudonodžiai mūsų giminaičiai ten jau seniausios

gyveno ir jiems nereikėjo atradinėti savosios žemės. Betgi šitaip postringauti neišmintinga, juk esama tautelių, kurios gyvena atskirtos, nieko viena apie kitą nežinodamos, ir todėl galima sakyti, kad anksčiau ar vėliau jos viena kitą atranda; jei Amerikos gyventojai būtų pirmavę navigacijoje ir pirmieji aplankę Europą, tuomet būtų galima juos vadinti Europos atradėjais. Net ir šiandien, kai smalsumas atgena mus į kokią nors nepažįstamą šalį ar miestą, galime teigti, kad mes juos sau atrandame, – šitokio atradimo esmė yra nebūtinai sužinoti tai, ko dar niekas nežino, o būtent patirti kai ką nauja. Juk tiesa, kad žmonės kartais išsiruošia į sentimentalias keliones – aplankyti gerai pažįstamas, bet seniai apleistas vietas, savo vaikystės arba jaunystės šalį. Ar tokios iškylos telpa į keliavimo apibrėžimą? Žinoma. Pažiūrėti lyg ir neatrandame nieko naujo, tačiau tarsi sugrįžtame į anuometinius save, mums atrodo, kad persikeliamo laike, o keliaudami laiku taip pat patiriame ką nors nauja, nes tai, nors kitados ir buvo pažįstama, atkeliavus iš kito laiko, tampa nauja.

Taigi mumyse gyvena poreikis tiesiog patirti nauja, jis nepriklauso nuo kokių nors kitų paskatų, naujumas pats savaime mus traukia. O tai, kad naujumas mus traukia, matyt, susiję su savitu, grynai žmogišku laiko išgyvenimu. Visada norėtume atsidurti ten, kur pradžia, jausti, kad pasaulis mums atsiveria, kad tai tik prasideda. Naujumo išgyvenimas kaip tik ir suteikia tokį jausmą, nors ir iliuzinį. Tikriausiai todėl žmonės keičia žmonas ir vyrus: akimirką tarsi išgyvena naują laiką, patiria pradžia.

Tikrai klaidinga manyti, kad mūsų smalsumas ar naujumo poreikis lydi mus visus vienodai intensyviai, visada ir nepertraukiamai. Jei taip būtų, žmogus negalėtų gyventi. Gyvenimas ypatingas tuo, kad jame veikia dvilypės jėgos: vienos siekia užkonservuoti, išsaugoti esamą tvarką, kitos skatina veržtis pirmyn. Mūsiškiame, žmonių, pasaulyje šios dvi priešingos energijos pasireiškia pastovumo, saugumo, buvimo pažįstamoje aplinkoje poreikiu, bet kartu – ir naujovių, pokyčių, smalsumo poreikiu. Šie du polinkiai nesutaria vienas su kitu, tačiau abu yra būtini, kad gyventume kaip žmonės. Tikrai galima iš dalies atskirti žmonių charakterius pagal tai, kuri iš šių priešingų energijų dominuoja: vieni mėgsta rutiną ir pažįstamus dalykus, kiti bodisi rutina ir vertina tik pokyčius.

Atkreipkime dėmesį, kad smalsumo instinktas, naujumo ieškojimas, žavėjimasis tuo, kas nežinoma, yra tai tokios rūšies gyvenimas, kuris grindžiamas, netgi nesąmoningai, tam tikru pasaulėvaizdžiu, tam tikra „filosofija“. Būtent tuo, kad pasaulis, kuriame esame, pasaulis, kurį patiriame, vis dėlto yra šio to vertas. Jeigu tikėtume, kaip tikrieji budistai, kad pasaulis nieko nevertas, kad jis – vien kančios ir skausmo marios, kad visur ir visada visais svarbiais aspektais jis yra vienodas, o skirtumai neturi reikšmės, kad nieko naujo po saule, kad žmonijos istorija tėra vis tas pats monotoniškas tos pačios nelaimės kartojimasis, – jei tuo tikėtume, nejaustume jokio poreikio patirti nei ką nors nauja, nei smalsumo, tad ir jokio potraukio keliauti.

Tačiau nebeklauskime, ar tikrieji budistai teisūs. Juk šioje vietoje leidžiamės į tamsią metafizikos bedugnę, o to daryti nederėtų tokia lengvabūdiška proga, kaip kad šie apmąstymai apie keliones.